

Fatma Aliye'nin “*Muhadarat*” ve Jane Austen'in “*Mansfield Park*” Romanlarında Kadın ve Erkek İlişkileri¹

Ahmet KARAYONCA²

Özet

Bu makalede, Fatma Aliye Hanım'ın *Muhadarat*'ı ve Jane Austen'in *Mansfield Park*'ı kadın ve erkek ilişkileri bağlamında karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. On dokuzuncu yüzyıldan günümüze ayna tutan ve ahlaki değerlere önem veren Fatma Aliye Hanım ve Jane Austen didaktik romanlar yazarak topluma mesajlar vermeye çalışmışlardır. 1891 yılında *Muhadarat* adlı romanını kaleme alan Fatma Aliye Hanım, Ahmet Cevdet Paşa'nın kızı olması sebebiyle Osmanlı konak hayatını çok iyi bilmektedir. Fatma Aliye Hanım *Muhadarat*'ta, konaklarda yaşayan kişilerin sosyal konumlarını ve ilişkilerini gerçekçi bir şekilde sergilemektedir. Jane Austen ise 19. Yüzyılın başında amiral kardeşinin yanında üst-orta sınıf İngiliz sosyal hayatını iyi tanımış ve *Mansfield Park* romanında bunu anlatmıştır. Bu çalışmanın amacı bir kadın yazar olarak Fatma Aliye Hanım ve Jane Austen'in yaşadıkları toplumdaki tecrübe ettikleri olaylardan yola çıkarak ortaya koydukları *Muhadarat* ve *Mansfield Park* romanlarını kadın ve erkek ilişkileri açısından inceleyip bu ilişkiler üzerinden yazarların vermek istedikleri mesajları incelemektir. Sonuç olarak yazarların eserlerindeki karakterlerin kendilerinde bulunan üstün vasıflarla diğer bireyleri otorite altına almaya çalıştıkları görülmüştür. Bu erkek ya da kadın olmak, evlilik, varlıklı olmak ile gerçekleşse de yazarlar kadınların eğitim ve azimle başarıya ulaşacaklarını göstermişlerdir. Ayrıca her iki eserde de iyiler mükafatlandırılmış ve kötüler cezalandırılmışlardır. Bu konuda yazarlar ortak görüşe sahiptir. Farklılıklara bakıldığında ise Jane Austen aşksız evliliğe karşıdır ama Fatma Aliye Hanım evlilik sonrası bile insanın eşini sevebileceğini savunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Evlilik, sevgi, güç, kadın, erkek.

Male and Female Relations in “*Muhadarat*” by Fatma Aliye and “*Mansfield Park*” by Jane Austen

Abstract

In this article, Fatma Aliye Hanım's *Muhadarat* and Jane Austen's *Mansfield Park* have been examined comparatively in the context of male and female relations. Fatma Aliye Hanım and Jane Austen tried to give messages to the society by writing didactic novels. Fatma Aliye Hanım, who wrote her novel *Muhadarat* in 1891, knows the Ottoman mansion life very well since she is the daughter of Ahmet Cevdet Pasha. Fatma Aliye depicts the social positions and relationships of the people who are living in the mansions in *Muhadarat*. Jane Austen, along with her admiral brother at the beginning of the 19th century, was well acquainted with the upper-middle-class English social life and described it in *Mansfield Park*. The aim of this study is to examine the *Muhadarat* and *Mansfield Park* novels based on Fatma Aliye and Jane Austen's experiences in the society they live in, in terms of male and female relationships and to examine the messages that the authors wish to give through these relationships. As a result, the characters in these works try to put the other individuals under authority with their superior qualifications. Although this can be done by being a man or woman, marriage, being wealthy, the authors have shown that women will succeed with education and perseverance. In addition, in both works the good ones were rewarded and the bad ones were punished. The authors agree on this matter. When it comes to differences, Jane Austen is against the marriage without love, but Fatma Aliye Hanım suggests that even after marriage, woman can love her husband.

Key Words: Love, marriage, power, women, men.

¹ Erciyes Üniversitesi Edebiyat Fakültesi II. Dil ve Kültür Çalışmaları Öğrenci Sempozyumu'nda sunulmuş bildiridir.

² Lisans Öğrencisi, Erciyes Üniversitesi, akarayonca@hotmail.com

Giriş

19. yüzyılın sonlarında (1891), Fatma Aliye'nin yazdığı *Muhadarat*'ta, öksüz bir kızın sabır ve azimle toplumda saygın bir yere gelmesi anlatılır. 19. yüzyılın başlarında (1814), Jane Austen'in kaleme aldığı *Mansfield Park* ise, ailesi fakir on yaşındaki bir kız çocuğunun teyzelerinin yanında büyüüp azimle toplumda ideal bir konuma gelmesini konu alır. Romanların ve yazarlarının birçok ortak tarafı bulunmaktadır. Yazarların babaları eğitim düzeyi yüksek kişilerdir. İlk yayınladıkları eserlerde toplumda kadınların edebî eser vermeleri pek hoş görülmediğinden kendi adlarını kullanmazlar. İlk eserlerinde yazarların ismi yerine sadece "bir kadın" ifadesi bulunmaktadır. Romanların baş karakterleri çocukluktan başlayarak yetim veya öksüz gibi yetişen insanlar gibi toplumun bazı bireyleri tarafından olumsuz muamele görmüş ancak azimle başarılı olmuşlardır. Eserler konaklarda geçmektedir. Ayrıca her iki kız bir hovarda tarafından evlilik teklifi almış ve reddetmiştir. Kızların erkek kardeşleri ise toplumda saygın bir meslek olan subaylığa intisap etmişlerdir. Astbury, *Mansfield Park*'ın, Fransızcaya çevrildiğini belirtmektedir (Astbury, 2007, s. 262). *Muhadarat*'tan önce yazılıp Fransızca'ya çevrilen *Mansfield Park*'ı ileri derecede Fransızca bilgisine sahip ve Fransızca edebî eserleri takip eden Fatma Aliye'nin okuyup etkilendiği düşünülebilir. Fatma Aliye Hanım'a göre roman okumak bir ahlak dersi almak gibidir ve eğitim için kolaylıkla kullanılacak bir yoldur (Oylubaş, 2014, 46). Ayrıca Hülya Argunşah, Fatma Aliye'nin *Muhadarat*'ta kadın eğitiminin gerekliliği kadar, bu eğitimin yönü konusunda da uyarıcı olmak istediğinin söylenebileceğini belirtir (Argunşah, 2016, s. 19). Jane Austen'da eserlerinde ahlaki savunmuş, yozlaşmış ahlaki değerleri eleştirmiş ve bu yüzden övülmüştür (Tomalin, 2014, s. 254). Fatma Aliye ve Jane Austen'in rol model kişilikleri ve eserlerinin içeriklerine bakılarak, romanlarını didaktik bir amaç güderek kaleme aldıkları düşünülebilir. Catherine Brown'un "What is 'Comparative' Literature?" başlıklı makalesinde belirttiğine göre "karşılaştırma, terimin en geniş anlamında, benzerliği ve farklılığı algılamamızı sağlayan zihinsel bir süreçtir" (Brown, 2013, s. 67). Bu yüzden bu çalışmanın amacı *Muhadarat* ve *Mansfield Park* romanlarını kadın-erkek ilişkileri açısından karşılaştırıp yazarların nasıl mesajlar verdiğini ortaya koyup iki eser arasındaki benzerlik ve farklılıkları analiz etmektir. Çalışma, bu konuda başka bir eser bulunmadığı için karşılaştırmalı edebiyat araştırmaları için önem arz etmektedir.

Yöntem

Eserler karşılaştırılırken yazarlarının ders vermeyi amaçlayan bakış açıları göz önüne alınarak erkek-kadın ilişkileri analiz edilmiştir.

Fatma Aliye Hanım (1862-1936)

Karayonca, A.

Fatma Aliye Hanım, Adviye Râbia Hanım ve Osmanlı devlet adamlarından hukukçu ve tarihçi Ahmed Cevdet Paşa'nın kızıdır ve iyi bir eğitim görüp Fransızca öğrenmiştir. Fatma Aliye Hanım'ın birçok eseri bulunmaktadır (Aşa, 1995, s. 261).

Jane Austen (1775-1817)

İngiltere'de bir papazın çocuğu olarak doğmuştur. İyi bir eğitim gören yazarın birçok eseri bulunmaktadır (Dehni, 2016, s. 5).

Muhadarat ve Mansfield Park'ta Kadın ve Erkek İlişkileri ve Fatma Aliye ile Jane Austen'in Bunlar Üzerinden Verdikleri Mesajlar

Muhadarat

Sâî Efendi, Fâzıla'nın babası ve erkek egemen toplumun erkek bir üyesi olması sebebiyle kızını darp edebilmekte ve bunda bir sakınca görmemektedir. Fâzıla ise aynı olayda bu toplumun babasına itaat etmekle yükümlü tuttuğu şiddete maruz kalan fakat buna karşı koyamayan bir kadın bir ferdidir. Fâzıla'nın eğitim alması bile babasının ona özel hocalar tutmasıyla yani onun otoritesi altında özgür olmayan bir ortamda gerçekleşmektedir. Fatma Aliye, burada toplumda kadın bireylerin daha özgür ve bağımsız olması gerektiği vurgulamaktadır.

Sâî Efendi'nin kızı Fâzıla üzerindeki erkek otoritesi eşi Câlibe üzerinde etkisizdir. Çünkü dul Sâî, kendisini Câlibe'ye muhtaç görmektedir. Bunun sebebi Câlibe kendi isminin anlamına uygun olarak Sâî'yi kendisine güzelliği ile çekmiş ve kendi otoritesi altına almıştır. Sâî, Câlibe'nin güzelliğinden ayrılma korkusu ile onun hükmü altına girmiştir. Câlibe güzelliği ile Süha'yı da otoritesi altına almıştır. Câlibe, Mukaddem ile Fâzıla'yı ayırarak onun istediği kadınla evlenmesine engel olup onu da kendi arzusuna uymaya zorlamıştır. Yani bu üç erkek karakter de Câlibe'nin gücü ile otorite altına alınmıştır. Câlibe bu gücünü kendi gibi bir kadın birey olan Fâzıla'yı otorite almakta da kullanmıştır. Sâî'yi yönlendirip Fâzıla'yı Remzi ile evliliğe mecbur etmiştir. Bu olaylarda erkeğin maddi güzelliğe esir olup kadının da onun bu zaafını kendi lehinde kullandığı anlaşılabilir ve erkeği egemenliğine alan kadın diğer kadınlara da otorite kurmaktadır ve bunlar Fatma Aliye tarafından eleştirilmektedir.

Mukaddem'i seven Fazıla, Remzi ile evlendikten sonra ona da âşık olur. Burada Fatma Aliye tarafından, toplum kadınlarına eşlerini sevmeye çalışmalarının telkin edildiği düşünülebilir. Fâzıla'nın Remzi'ye sevgisi kısa sürer çünkü o Fâzıla'yı nikah dışı ilişki kurduğu kadınlarla aldatır. Burada Remzi'nin Fâzıla ile sadece âdet gereği evlendiği (yani toplum baskısından kurtulmak için kendi zenginliğine denk bir konak kızı ile evlenmek) ve ona değer vermediği açıkça görülmektedir. Fâzıla bu durumdan rahatsız olup Remzi'den ayrılmak ister ancak Câlibe'nin telkinleriyle babası Sâî bunu kabul etmez. Bu olayda o toplumdaki kadının kendi

iradesi ile eşinden ayrılmadığı anlaşılmaktadır. Hayatta kimsesi olmayan Fâzıla yaşamayı anlamsız görerek intihara karar verir, çünkü o herkes tarafından güçsüz kontrol edilmeye mahkûm bir obje olarak görülmektedir. Ama inancı gereği intihar etmek doğru bir davranış değildir ve yaratanından umut kesmeyip mücadele etmesi gerekmektedir. Böylece zihninde bir araştırma yapan Fâzıla cariyeliğin kendisi için bir umut olabileceğine karar verir ve bu iş için kimliğini gizleyip kendini cariye olarak tanıtır. Çünkü hür bir kişi cariye olarak satılamamaktadır. Burada Fâzıla, toplumda kendini diğer insanların otoritesinden kısmen kurtaracak bir güç kazanma mücadelesine girmektedir. Fatma Aliye, Osmanlı toplumunda evlilikte sadece zenginlikte denk olmanın göz önüne alınmasını ve erkeğin kadın üzerinde otorite kurup ona karşı saygısız davranışlarını eleştirerek kadınların eğitimle bundan kurtulmaya çalışmasını telkin etmektedir.

Fatma Aliye, Fazılâ'yı kendisini destekleyen bir akrabası bulunmayan ve kendi yazdığı *Refet* romanındaki baş karakter Refet gibi öğretmen okulundan mezun olmayan bir kişi olarak tasarlamıştır. Sonuç olarak Fâzıla'nın evlendiği kişi kendisine zarar veren biridir ve evlilik kendisine fayda sağlamamıştır. Herhangi bir yardım sever akrabası da bulunmamaktadır. Her ne kadar iyi bir eğitim olsa da diploması olmadığı için kadınların o dönemde yapacağı birkaç meslekten biri olan öğretmenlik mesleğine de intisap edememektedir. Tek seçeneği cariye cariyeliktir. *İslâm Kadınları* isimli eserinde Fatma Aliye Hanım, cariyeliğin Osmanlı toplumunda kadınların isteyebileceği rahat bir statü olduğunu belirtmektedir (Aliye, 2009, s. 12). Böylece Fatma Aliye kendi düşüncesine göre, Fâzıla'nın toplumda kendi eğitim ve çalışması ile başarı sağlayacağı mesajını vermektedir.

Fâzıla, zengin bir konakta işe başlar ancak cariyelik sözleşmesinde odalık olmak istemediğini ve hizmet cariyesi olarak çalışmak istediğini belirttiği için bir hizmet cariyesi olarak görev yapmaktadır. Fazılâ, çalıştığı konakta babasının tuttuğu hocalardan aldığı eğitim ve kültür, ayrıca çalışkanlığı sayesinde baş kalfalığa yükselir. Fatma Aliye, *İslâm Kadınları* eserinde baş kalfalık statüsünün en zeki ve yetenekli cariyeye verildiğini belirtmektedir (Aliye, 2009, s. 13). Ayrıca Fâzıla, eğitimi sayesinde konak sahibinin kızlarının dadılığı ile de görevlendirilmiştir. Yazar burada zengin bireyin (yani varlıklı bir ailenin kızı olan Fâzıla diğer kadınlardan daha ileri bir eğitim alması ile onları yönetme hakkı kazanıyor) diğerleri üzerinde kurduğu otoriteyi belirtmektedir ancak onun çalışkanlığa ve kendini yetiştirmesine de vurgu yapılmaktadır.

Fâzıla'nın güzelliğinden daha çok eğitimi, kültürü ve becerileri konağın sahibinin oğlu Şebib'in dikkatini çeker. Beyoğlu Şebib, Fâzıla'ya âşık olur ama onun rızası olmadan bir türlü Fâzıla ile evlenemez. Şebib'in bir Beyoğlu olması sebebiyle kendi gibi bir varlıklı aile ferdi ile değil, eğitilmiş ve kültürlü ama bir cariye olan Fâzıla (üstelik o dönemde cariye ile evlilik pek tercih edilmemektedir ve Fâzıla bu konakta en baştan belli kendi kimliğini gizleyip bir

Karayonca, A.

cariyeye uygun isim olan Peyman adını kullanmaktadır) ile evliliği düşünmektedir. Fatma Aliye, böylece okurlarına yine eğitimi tavsiye etmektedir. Dini inancına bağlı ve hukukî bir eğitime sahip olan Fâzıla, Remzi'den boşanmadığı için yani onunla yaptığı evlilik akdinin devam etmesinden dolayı Şebib'i sevse de onunla evlenememektedir. Şebib, Fâzıla'nın sevdiği üçüncü erkektir. Bu karakterin birden fazla kişiyi aşk derecesinde sevmesi, Fatma Aliye'nin insanların birden fazla âşık olabilmesini gösterip evlilik ilişkilerini sağlamlaştırmak istediği düşünülebilir.

Tam Şebib'in evlilik teklifi sırasında Remzi'nin sevgilisinin dostu tarafından öldürülmesi ile Fâzıla artık yeni bir evlilik yapacak duruma gelmiştir. Fâzıla, Şebib ile evlenmeyi kabul eder ve böylece cariyeliği sona erip konağın hanımı olarak mutlu bir hayata başlar. Fatma Aliye burada eğitilmiş ve inançlı olmayı överken dürüst kişilerin ilâhî yardım ve zalimlerin ilâhî cezaya uğrayacağı düşüncesini vurgulamaktadır.

Yeni hayatında Fâzıla artık bir nesne değil öznedir. Burada da Fâzıla aklını ve aldığı eğitimi kullanıp toplumun negatif etkilerini pozitif çevirmiştir. Eser boyunca vurgulanan eğitimin önemi burada son halini almaktadır.

Muhadarat'ta her karakter kendinde bulunan vasıflarla diğer karakterlere otorite kurmaya çalışan insanlar şekilde kurgulanmıştır. Dolayısıyla romanda kadın ve erkek ilişkileri, genelde herkesin elindeki güçle karşı cinse ya da hemcinsine hükmetmeye çalışma mücadelesi şeklinde işlenmektedir. Fatma Aliye Hanım bu ilişkileri anlatırken Sâî'yi roman sonunda felç, Câlîbe'yi yüzü yaralı evden kovulmuş biri ve Remzi'yi de kanunsuz bir ilişki içerisinde olduğu kadının âşığı tarafından öldürülen biri olarak gösterip bu karakterlerin olumsuz otorite mücadelelerini hüsrarla sonuçlandırarak bu davranışlardan insanları uzaklaştırmayı amaçlamıştır. Diğer yandan Fatma Aliye, bu güç mücadeleleri içerisinde Fâzıla'nın eğitim, çalışma ve azimle ilâhî yardımla desteklenerek başarılı olduğu mesajını vermektedir çünkü o istediği erkekle kendi kararı ile evlenen toplumda itibarı olan bir ailenin önemli ferdi haline gelmiştir.

Mansfield Park

19. yüzyılın başlarındaki İngiltere toplumunu gözler önüne seren Jane Austen, romanında evlenme çağına gelmiş üç kız kardeşin evliliklerini anlatarak eserini başlatır. Miss. Maria, Mansfield Park isimli malikanenin sahibi Sir Thomas Bertram'ı kendine âşık ederek onunla evlenip Lady Bertram olur. Böylece o toplumdaki kadınlar için ideal bir evlilik yaparak saygın ve varlıklı bir statüye kavuşmuştur. Maria'nın diğer kız kardeşi Miss. Ward ise, Sir Thomas'ın dostlarından papaz Mr. Norris'le evlenip Maria kadar olmasa da toplumda saygın bir statüye erişir. Ama üçüncü kız kardeş Miss. Frances, eğitimsiz, itibarlı tanıdıkları olmayan ve fakir bir teğmen olan Mr. Price ile evlenerek ailesinin tepkisini çeker ve kız kardeşleri ile

teması keser. Burada Jane Austen, kendi toplumunda evliliğin maddiyata dayalı olmasına dikkat çekerken kadınların ancak evlilikle toplumda bir yere geldiğini belirterek bunları eleştirmektedir.

İlerleyen yıllarda Price ailesinin dokuz çocukları meydana gelir. Bunlara bakamayan ve geçim sıkıntısı çeken anne Price, on yaşındaki en büyük erkek çocukları olan William'a bir iş imkânı sağlaması için kız kardeşi Lady Bertram'a bir barış mektubu yazar. O yıllarda çocuklar İngiltere'de çalışabilmektedir. Bu konuda William Blake'in *Chimney Sweeper* ve Elizabeth Barrett Browning'in *The Cry of The Children*'a bakılabilir. Lady Bertram, Mrs. Norris ile konuyu istişare ederek William'a iş imkânı sağlamaya ve ayrıca dokuz yaşında olan Fanny Price'ın da bakımını üstlenmeye karar verir. Ama bunlar zengin kocası Sir Thomas'ın onayı ile gerçekleşmektedir çünkü varlık, güç ve otoritenin kaynağı odur. Jane Austen, yaşanan kırgınlıkların aşılıp akrabalarla yardımlaşmanın önemini burada vurgular ve varlıklı erkek ile evlenmenin toplumda kadına sağladığı olumlu yönleri belirtir.

Mrs. Price, kız kardeşlerinin teklifini kabul eder ve Mansfield Park'a Fanny'i gönderir. Fanny'nin buradaki en iyi dostu Lady Bertram teyzesinin küçük oğlu ve Oxford'da yetişip papaz adayı olan Edmund'dur. Edmund, Fanny'i bir kız kardeş olarak görüp ona çok iyi davranmaktadır. Babası bir din adamı olan Austen, papazlığı burada övülen bir karaktere vererek dini eğitime verdiği önemi sergilemektedir.

Lady Bertram, Fanny'i bir hizmetçi olarak kullanmaktadır. Yani maddi durumu iyi olmayan yeğenin kendisine muhtaç olmasından istifade ederek kocası Sir Thomas'ın (zengin erkek) mülkünü kendi akrabasını (ayrıca bir kadını) sömürmek için kullanmaktadır. Diğer teyzesi maddi durumu orta halli denebilecek bir papaz karısı olan Mrs. Norris ise Mansfield Park'a yakın evi dolayısıyla neredeyse her gün konağa uğrar. Mrs. Norris, Fanny'i nankör olmakla suçlar ve fakir kıza hizmetçi muamelesi yapar. Romandan teyzelerin Fanny'i istismarı ve Edmund'un onu korumasına örnek vermek gerekirse, teyzeleri güneşli bir yaz gününde Fanny'e bahçede bir iş vermişler ve bu yüzden ona güneş geçmiştir. Edmund buna oldukça kızmış, annesi ve teyzesine çıkmıştır. Başka bir gün Fanny'e sağlığı için düzenli olarak binmesi doktor tarafından tavsiye edilen yaşlı at ölünce kimse fazla masraf olur düşüncesiyle bir at almak istememiş ve Edmund kendi atlarından birini bir kadının bineceği şekilde eğittirip Fanny'e vermiştir.

Fanny'nin kuzenleri Maria ve Julia ile de arası fakir bir kız olması sebebiyle iyi değildir. Bu kızlar Fanny'nin kendilerinin aldığı özel eğitim sebebiyle bildikleri şeyleri bilmemesinden dolayı onun aptal birisi olduğunu söylemişler ve Mrs. Norris'te bunu onaylamış ve kızların babalarının zenginliğinden gelen bilgilerini onların daha zeki olduğu ile açıklamaya çalışmıştır. Fanny'nin diğer kuzeni Tom da ona değer vermeyen bir kişidir. Bunun örneği bir baloda Fanny'i dansa davet etmeyerek ve düzenledikleri tiyatrodan Julia'ya zenginliğinden

Karayonca, A.

dolayı verilmeyen köylü çiftçinin karısı rolünü Fanny istemesede ona zorla dayatmak olarak sıralayabiliriz. Burada varlıklı bireyin diğerini aşağılaması eleştirilmektedir.

Romana daha sonra katılan Mansfield Park'ın komşuları Mary ve Henry Crawford, Londra'dan gelen sosyetik, varlıklı, eğitilmiş ama ahlakî davranışları yetkin olmayan gençlerdir. Bu gençler Mansfield Park'taki akranları ile evlilik çabasına girerler. Mary, Edmund'la evlilik yapmak istemektedir. Ama onun papazlığı bırakıp doktor veya avukat olması halinde evliliği hak edeceğini belirtmektedir. Çünkü Mary'e göre papazlık pek saygın ve geliri yüksek bir meslek değildir ama yukarıda geçen toplumda saygın meslekler arzu edilen işlerdir. Austen, yine toplumda sadece varlıklı olmaya önem atfedilmesini burada da eleştirmektedir.

Henry Crawford ise Lady Bertram'ın kızları Julia'ya ve varlıklı Mr. Rushworth'un nişanlısı Maria'ya sürekli kur yapıp her ikisine birden umut vermektedir. Henry, daha sonra ikisini de bırakıp Fanny ile evlenmek ister. Henry Crawford, Fanny'nin sevgisini kazanmak için amcası Amiral Crawford'a Fanny'nin ağabeyi William'ı adam kayırma faaliyeti ile teğmenliğe yükseltmesini söylemiş ve dediğini yaptırmıştır. Ancak Fanny'nin gözünde Henry'nin değeri değişmemiştir çünkü Fanny'e göre o, aşksız ve insanlarla gönül eğlendiren biridir. Ama sevdiği Edmund'un kendisini bir kız kardeş olarak görmesinden dolayı Henry ile evliliğe sıcak bakmaya başlar. Daha sonra Henry ile Mr. Rushworth ile evlenen Maria'nın yasak bir aşk ilişkisine girdikleri basına yansınca Henry, Fanny ve Mansfield Park ailesinin nefretle baktığı bir kişi haline gelir. Bu arada Mr. Rushworth ile Maria boşanırlar. Austen, burada ahlaksızlığı yerip olumsuz sonuçlarını ortaya koyar ve aşksız evliliği önermez.

Romanda Jane Austen, Edmund'a "Rushworth çok zengin olmasa aptal birisi" dedirterek, o toplumda zenginliğin karakterden önde gelmesini eleştirmektedir.

Henry'den umudu kesen Julia ise ağabeyi Tom'un arkadaşı maddi durumu iyi olmayan Mr. Yates ile kaçır.

Fanny'nin maddi bakımını üstlenen Lady Bertram teyzesinin kocası Sir Thomas ise genelde Fanny'i kızlarına ezdirmeyeceğini söylemesi ve onu kızı gibi görmesiyle iyi adam rolündedir. Örnek olarak Mrs. Norris'in Fanny'ye yürüyerek gitmesini söylediği bir davete Sir Thomas kendi arabasını tahsis ederek Mrs. Norris'i kızdırmıştır. Burada Sir'ün davranışı topluma tavsiye edilmektedir.

Sir Thomas, kadınların o günkü İngiliz toplumunda genelde evlilikle ancak toplumda iyi bir yere gelebileceklerini düşündüğü için ailesi fakir olan Fanny'e evlilik teklifinde bulunan Henry ile evlenmesini sert bir şekilde tavsiye etmiştir. Fanny ise Henry'nin hovarda biri olduğunu amcasına söyleyememiş ama Maria'nın Henry ile kaçmasından sonra Sir Thomas

Fanny'nin haklı olduğunu görmüştür. Austen, Sir Thomas'ın bu davranışı tarafından yererek anlatmış ve ona kızını toplumda itibarsız hale getirip ceza da vermiştir.

19 yüzyıl İngiltere'sindeki erkek egemen toplumu Jane Austen, romanının Fanny'nin anne ve babası ile ilişkilerinde çok açık olarak ortaya koymuştur. Sir Thomas, Fanny'nin ailesinin fakirliğini görüp Henry ile evlenmeyi kabul etmesi için onu İngiltere'nin kenar mahallelerinden birinde yaşayan ailesini yanına gönderir. Yaklaşık on yıldır ailesini göremeyen Fanny'i ailesi umduğu gibi özlem ve hasretle karşılamazlar. Fanny sayesinde teğmenliğe terfi eden William onların göz bebeğidir. Babası Fanny'e ruhsuz bir kişi gibi davranmaktadır. Annesi ise ona hiç önem vermemektedir. On kardeşinden Fanny'i en çok seven ağabeyi William ve on dört yaşındaki küçük kardeşi Susan'dır. Fanny için ailesinin yaşadığı Portsmouth sadece Portsmouth'ken Mansfield Park "home" yani yuvadır. Mansfield Park'ta her ne kadar herkes ona saygılı değilse de ailenin aldığı ileri eğitim ve yüksek kültür Fanny'e Mansfield Park'ı daha çekici kılmıştır. Yani Fanny bağımsızlığını ve birey olma duygusunu Mansfield Park'ta daha iyi hissetmektedir. Austen, ataerkil toplumu burada eleştirirken eğitim, disiplin ve düzenliliği överek tavsiye etmektedir.

Susan, Fanny'i bir öğretmen olarak görmektedir. O'na imrenerek onun gibi olmak ister ve ablasının her türlü eğitici faaliyetine ortak olur. Daha sonra Lady Bertram, Tom'un ölümcül hastalığı ve kızlarının birer erkekle kaçması sonucu yalnız kalır ve Fanny'nin yanında Susan'ı da Mansfield Park'a davet eder. Çocuklarına yeterince ilgi göstermeyen Bertram çifti cezalarını bulurken Fanny ve Susan ödüllendirilmektedir. Austen, eğitim faaliyeti ve kardeşe saygının ilâhî bir mükafata mazhar olup ve bencilliğin cezaya uğrayacağını ima etmektedir.

Fanny'i özellikle incelemek gerekirse, o, kuzenlerinin mürebbiye ve özel hocalarından gerektiği gibi faydalanan bilime, eğitime önem veren kültürlü, azimli bir kadın karakterdir. Teyzesi Mrs. Norris'in şımarmaması için şöminesini yaktırmadığı Mansfield Park'ın soğuk bir odasında sürekli kitap okur ve hatta ailesinin yanında Sir Thomas'ın verdiği yol harçlığı ile ücretli bir kütüphaneye üye olup hem kendisi kitap okur ve hem de Susan'ı eğitir. Henry, Fanny'i evliliğe razı edebilmek için onunla Shakespeare okuyup ortak bir nokta bulmaya çalışmış ve Fanny, Henry'nin kültürünü takdir etmiştir.

Mansfield Park'ta genel olarak erkek egemen toplumun etkileri görülmekle birlikte erkeklerden güç alan kadınlar da erkeklere ve diğer kadınlara baskı kurmaktan çekinmemiştir. Fanny ise eğitim, kültür, sabır ve sebatla toplumun olumsuz etkilerini kendi lehine çevirip ilâhî yardımla mutlu hayata Edmund ile evlenerek ulaşmıştır. *Mansfield Park*'ta da *Muhadarat*'ta olduğu gibi insanlar sahip olduğu güce göre diğerlerine otorite kurmaya çalışmaktadır. Jane Austen de Fatma Aliye gibi iyileri mükafatlandırıp kötülerini cezalandırarak istediği ahlaki dersleri romanında okuyucuya sunmaktadır. Fanny Price bu mücadelede olumlu özelliklerle toplumda istediği yere ulaşmıştır. Jane Austen, erkek egemen İngiliz

Karayonca, A.

toplumunda zayıf bir birey olan Fanny’i çalışkan, iyimser ve eğitilmiş bir karakter olarak yansıtarak bu özelliklerin kader yardımıyla başarıya götüreceğini bildirmektedir.

Sonuç ve Tartışma

19. yüzyılda yazılan, *Muhadarat* ve *Mansfield Park*’ta erkek ve kadın ilişkileri üzerinden Fatma Aliye Hanım ve Jane Austen birçok mesaj vermektedirler. Bir kadın olarak yaşadıkları toplumdaki olayları bizzat tecrübe eden yazarlar, gerçekçi bir şekilde olayları yansıtmışlar ve kendi düşüncelerine göre insanları doğru olana yönlendirmeye çalışmaktadırlar. Her iki eserde de bireyler toplumda kendilerinde bulunan üstün vasıflarla güçleri yettiği kadar diğer fertlere üstünlük kurmaya çalışmaktadırlar. Bu erkek veya kadın olmak, evlilik, varlıklı olmakla gerçekleşse de eserlerini konu ettiğimiz yazarlar, kadınların azim ve eğitimle toplumda hak ettikleri ideal yere geleceklerine savunmaktadırlar. Yazarlara göre iyiler en sonunda ödüllendirilip kötüler ise cezalandırılacaklardır. Bu konuda yazarlar ortak görüşe sahiptir. Farklılıklara bakıldığında ise Jane Austen aşksız evliliğe karşıdır ama Fatma Aliye Hanım evlilik sonrası bile insanın eşini sevebileceğini savunmaktadır.

Öneriler

Roman araştırmacıları, farklı kültürlerde yazılan romanları karşılaştırarak bu eserleri değişik açılardan analiz edip daha iyi anlaşılmasına katkıda bulunabilirler.

Kaynakça

- Aliye, F. (2015). *Muhadarat*. İstanbul: Bilge Kültür Sanat Yayınları.
- Aliye, F. (2009). *İslâm Kadınları*. İstanbul: İnkılab Baim Yayın.
- Argunşah, H. (2016). *Babasının Kızı Olmak*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Astbury, K. (2007). Jane Austen in Switzerland: A Study of the Early French Translations (review). *Eighteenth Century Fiction*, 20 (2), 262-264.
- Aşa, E. (1995). Fatma Aliye. In *TDV İslâm Ansiklopedisi* (Cilt. 12, pp. 261-262). İstanbul, XII: TDV İslam Ansiklopedisi.
- Austen, J. (2011). *Mansfield Park*. London: Collins Classics.
- Austen, J. (2016). *Mansfield Park* (A. B. Dehni, Çev.). İstanbul, Ayrıntı Yayınları. (Orjinal Eserin Basım Tarihi 1814)
- Brown, C. (2013). What is ‘Comparative’ Literature? *Comparative Critical Studies*, 10 (1) 67-88.
- Oylubaş, D. (2014). *Fatma Aliye Hanım’ın Düşünce Dünyası*. (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi). Erciyes University, Kayseri, Türkiye.

Tomalin, C. (2014). *Jane Austen A Life* (M. Zeybekoğulları, Çev.). İstanbul, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları. (Orjinal Eserin Basım Tarihi 1999)

Extended Abstract

Introduction

In *Muhadarat*, written by Fatma Aliye, an orphan girl is told to come to a respectable place in the society with patience and determination. Jane Austen's *Mansfield Park*, on the other hand, is about a poor ten-year-old girl who grows up near her aunt to become lady in the society. Novels and writers have a lot in common. The fathers of the authors are highly educated. In their first published works, writers do not use their own names. The main characters of the novels have been negatively treated by some members of the society, such as people who grew up as orphans, but they succeeded with determination. Events of the novels take place at the mansions. In addition, both girls receive marriage proposal by a coward and they refuse them. The brothers of the girls are officers in the army. If one examines the Fatma Aliye and Jane Austen's role model personalities and the contents of their works, may consider that these authors wrote their novels with a didactic purpose. Therefore, the aim of this study is to compare the novels of *Muhadarat* and *Mansfield Park* in terms of male-female relations, to reveal how the authors give messages and to analyze the similarities and differences between the two works. This study is important for comparative literature researches since there is no other work on this subject.

Method

While comparing the works, male-female relationships were analysed by considering the authors' perspectives about didactic purposes.

Fatma Aliye Hanım (1862-1936)

Fatma Aliye Hanım was the daughter of Advıye Râbia Hanım and Ahmed Cevdet Pasha who was famous Ottoman statesman, lawyer, jurist and historian. She was educated in an excellent way and also learnt French language. Fatma Aliye Hanım wrote so many novels (Aşa, 1995, s. 261).

Jane Austen (1775-1817)

She was born in England as a daughter of a clergyman. She was well-educated and had so many works (Dehni, 2016, s. 5).

Male and Female Relations in *Muhadarat ve Mansfield Park* and Fatma Aliye ile Jane Austen's Messages on *These Relations*

Muhadarat

Sâî Efendi was able to batter his daughter because he was the father of Fâzıla and a male member of the male-dominated society. On the other hand, she is a woman who is subjected to the violence. Fatma Aliye emphasizes that women individuals in society should be more independent.

The male authority of Sâî Efendi on her daughter Fâzıla had no effect on his wife Câlîbe. Because the widow Sâî sees himself in need of Câlîbe. The reason for this is that Câlîbe attracted Sâî with his beauty in accordance with the meaning of his name and placed him under her authority. Câlîbe forces Fâzıla to marry Remzi. In these incidents, it is understandable that the man is enslaved to the beauty of woman and she uses his weakness and the woman who takes the man under his rule establishes authority for other women and these are criticized by Fatma Aliye.

Fâzıla falls in love with Remzi after he married. Here, it can be thought that Fatma Aliye suggested to the women of the community to try to love their husbands. Following days of their marriage, Remzi loses his moral values and starts to live an immoral life with some women. So Fâzıla decides to commit a suicide, but she gives up according her Muslim belief. She decides to work as a slave, because she has no option to do. Fatma Aliye criticizes the man's authority and disrespectful behaviours towards the woman, but she suggests that women try to get rid of it through education.

Fâzıla starts to work as a slave at a great mansion, but she was like a servant. After a while she was chosen as the leader of the slaves at the mansion. She was also appointed as the nanny of daughters of the owner of the house. These elevations occurred by her knowledge, success and education. Fatma Aliye emphasises the importance of the education by telling these events.

Eventually, Fâzıla marries mansion owner's son Şebîb who was amazed by her education, skills and perfect behaviours and reaches the ultimate success. Education is praised in this event again by Fatma Aliye.

Mansfield Park

A poor family's daughter Fanny starts to live with her rich aunts whose husband are rich and the owner of the Mansfield Park, but they act to her as she is a servant. Austen criticizes here not only bad relative behaviours, but also patriarchal society.

Fanny's only friend is Edmund who is a clergyman. Here Austen emphasises the importance of religious education and practices.

After a while Henry and Mary Crawford visits Mansfield Park. They are rich and fashionable. Mary wants to marry Edmund, but she asks him to be a lawyer or a soldier. Henry wants to

Karayonca, A.

marry one of Edmund's sisters, even though he knows that Maria is engaged with Mr. Rushworth. Then, he wants to marry Fanny. Fanny rejects him, but Edmund's father forces her to accept his proposal. She also rejects him. Here Austen criticizes a marriage without love.

Sir Thomas (Edmund's father) sends Fanny to her poor family at Portsmouth temporarily to persuade her to marriage with Henry. Her father, mother and siblings do not behave her in a polite and warm manner, except her brother William and sister Susan. Susan is an admirer of Fanny. Fanny hires books from a library and read them with Susan. Fanny wants to live at Mansfield Park, because at this house there is a social order. In her own house there was a chaotic life. Austen advises education and criticizes patriarchal society.

Henry elopes with Maria. So, Fanny gets rid of him. Eventually, Fanny marries Edmund and reaches ultimate success in the end with education, determination, patience and with an optimistic perspective to life.

Conclusion and Discussion

Fatma Aliye and Jane Austen give many messages on the relationship between men and women in *Muhadarat* and *Mansfield Park*. As a woman, the writers who experience the events in the society they live in, reflect the events in a realistic way and try to direct people according to their own thoughts. In both works, individuals try to establish superiority over other individuals as much as they can with their superior qualifications in society. Even if this happens with being a man or a woman, marriage, and being wealthy, the writers whose works we deal with argue that women will come to the ideal place they deserve in society with determination and education. According to the authors, the good will eventually be rewarded and the bad will be punished. The authors agree on this matter. When it comes to differences, Jane Austen is against marriage without love, but Fatma Aliye suggests that even after marriage, one can love her husband.

Suggestions

Novel researchers can compare novels written in different cultures and analyze them from different angles and contribute to their understanding.